

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspolitiikka ja sen tavoitteiden mukaiset toimenpiteet eivät ole irrallisia muusta yhteiskunnasta. Tätä yhteyttä tuodaan esille selonteossa, esim. mainitsemalla sote-uudistus, lapsiperhepalvelujen uudistaminen ja työllisyyden kunta-valtiosuhteen uudelleen arviointi. Selontekoon tulisi lisätä kokonaisvaltaista, ekosysteemistä tarkastelua sekä tahtotilaa luoda uusia ratkaisuja yhdessä eri koulutusasteiden ja yhteiskunnan eri sektorien toimijoiden kanssa. Samoin palvelujen asiakaslähtöistä ja digitalisaatiota hyödyntävää moniammatillista kehittämistä sekä tiedolla johtamista ja datan monipuolista käyttöä päätöksenteossa olisi tärkeää korostaa. Näillä toimenpiteillä on vaikutusta myös prosessien sujuvuuteen, kustannustehokkuuteen ja laatuun.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Suomen menestyminen ja kilpailukyky perustuvat vahvaan osaamiseen ja innovaatioihin. Kattava koulutusjärjestelmä ja kansainvälisesti merkittävä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (TKI) ovat tärkeitä menestystekijöitä. Koulutusta ja TKI-toimintaa tulee kehittää ja uudistaa jatkuvasti. Tässä voidaan hyödyntää nykyistä enemmän digitalisaatiota. Korkeakoulujen yhteinen Digivisio 2030-hanke voitaisiin mainita visiossa ennakkoluulottomana ja merkittävänä paradigmaattista muutosta tavoittelevana uudistuksena. Panostaminen koulutukseen ja TKI-toimintaan tulee nähdä tulevaisuusinvestointina.

Suomalainen ammattikorkeakoulujärjestelmä on hyvä esimerkki siitä, miten korkeakoulukoulutuksen tasa-arvoa ja saavutettavuutta voidaan edistää. Tätä duaalimallia ja sen merkitystä voitaisiin tuoda esille enemmän. Tarvitsemme jatkossakin sekä ammattikorkeakoulu- että yliopistotasoista koulutusta ja tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Tätä erilaisiin vahvuuksiin ja työnjakoon perustuvaa järjestelmää hyödyntämällä ja siihen panostamalla voidaan päästä visiossa mainittuihin tavoitteisiin: vuoteen 2030 mennessä vähintään 50 prosenttia nuorista

aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon ja tutkimus- ja kehittämispanostukset ovat nousseet neljään prosenttiin kansantuotteesta.

Koulutuksen tasa-arvossa ja saavuttavuudessa on tärkeää ottaa huomioon myös jo maassa olevat maahanmuuttajataustaiset henkilöt ja heidän osallistumisensa korkeakoulutukseen. Lisäksi uusien kansainvälisten osaajien houkuttelu ja heidän työllistymisensä Suomeen tutkintoon ja osaamistaan vastaaviin tehtäviin on tärkeää. Erityisesti pääkaupunkiseudulla on paljon vetovoimatekijöitä, joiden monipuolisempi hyödyntäminen ja Talent Boost-toimenpiteisiin panostaminen tuo laajavaikutteista hyötyä.

Ammattikorkeakoulujen osalta visiossa voisi mainita mahdollisuudet ammatillisen tohtorikoulutuksen järjestämiseen joko yksin tai yhdessä yliopistojen kanssa. Näin edistettäisiin ammattikorkeakouluista valmistuneiden ja usein jo työelämässä oleiven maisteritason tutkinnon suorittaneiden henkilöiden tasa-arvoista asemaa jatkaa opintojaan sekä lisättäisiin yritysten ja muiden organisaatioiden kiinnostusta palkata tohtoritutkinnon suorittaneita henkilöistä. Tämä lisäisi yritysten TKI-toimintaa ja niiden tekemiä panostuksia siihen.

Selonteon visiossa (luku 2) voisi ottaa käyttöön tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan käsitteen (TKI), jotta visio huomioisi laaja-alaisesti tutkimustoiminnan erilaiset ja eri lailla painottuvat toteutustavat sekä tavoitteet.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Selonteossa esitetty huoli varhaiskasvatuksen kelpoisen opetushenkilöstön riittävydestä on tärkeä. Erityisesti pääkaupunkiseudulla tilanne on kriittinen. Ammattikorkeakouluista valmistuneille varhaiskasvatuksen sosionomeille tulisi palauttaa varhaiskasvatuksen opettajan pätevyys ja mahdollisuus edetä päiväkodinjohtajan tehtäviin, jolloin voitaisiin varmistaa varhaiskasvatuksen kelpoisen henkilöstön riittävyys.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen osalta tulisi kirkastaa yhteistyön lisäksi myös niiden profiilieroja. Tämä helpottaisi ja suuntaisi opiskelijoiden valintojen tekemistä, kun esille tuotaisiin aiempaa selkeämmin se, millaisiin työllistymis- ja jatko-opiskelumahdollisuuksiin toisen asteen koulutukset tähtäävät. Tässä auttaa korkeakoulujen ja toisen asteen tiivistyvä yhteistyö, kuten esim. väyläopinnot, tilojen yhteiskäyttö, henkilöstövaihto ym. Toisen asteen opiskelijoita voitaisiin paljon nykyistä enemmän ottaa mukaan korkeakoulujen toimintaan. Tämä lisäisi korkeakoulutuksen eri vaihtoehtojen tunnistamista, auttaisi valintojen tekemisessä ja muokkaisi korkeakoulutukseen liittyviä mielikuvia. Korkeakoulujen Digivisio 2030:n toimenpiteitä ja ratkaisuja tulisi tarjota mahdollisimman varhain toisen asteen koulutuksen järjestäjille ja opiskelijoille.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Tavoitteena on, että vähintään 50 prosenttia nuorisoikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon ja panostus TKI-toimintaan kasvaa neljään prosenttiin kansantuotteesta. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kattavaa korkeakouluverkostoa, jossa on tunnistettavat ja selkeät profiilit. Nykyinen ammattikorkeakouluista ja yliopistoista koostuva duaalimalliin perustuva kokonaisuus on hyvä ja tarkoituksenmukainen lähtökohta.

Korkeakoulutuksen saavutettavuutta tulee lisätä niin, että kaikille koulutukseen halukkaille avautuisi mahdollisuus suorittaa korkeakoulutasoisia opintoja aina tohtoritutkintoon saakka. Saavutettavuutta pitää lisätä myös vahvistamalla ja panostamalla pääkaupunkiseudun koulutustarjontaan, jotta myös tällä alueella on mahdollisuudet tarjota riittävästi koulutusmahdollisuuksia nuorille, maahanmuuttajille ja työelämässä jo oleville.

Korkeakouluissa tarjottavan jatkuvan oppimisen ratkaisujen tulisi olla mahdollista myös jo työelämässä oleville, jotta organisaatioiden osaamistaso ja kilpailukyky vahvistuisivat. Korkeakoulujen tulisi lisätä mahdollisuuksia myös ei-tutkintoon johtaviin, lyhyempiin koulutuksiin. Yrityksiä tulisi kannustaa resursoimaan korkeakoulujen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan sekä osallistumaan aktiivisesti siihen mukaan. Korkeakoulujen tulisi tehdä aktiivista yhteistyötä yhteiskunnan eri toimintojen kanssa.

Korkeakoulujen toimintaedellytyksiä pitää vahvistaa ja nähdä panostus niiden toimintaan tulevaisuusinvestointina. Tämä tarkoittaa riittävän vakaata ja pitkäkestoista rahoitusta, mutta samalla pitää myös edellyttää hyvien ja vaikuttavien tulosten saavuttamista. Nykyisten, lähes 100% tuloksiin perustuvaa rahoitusmallia pitää muuttaa niin, että tuloksiin perustuvan rahoituksen painoarvo pienenee ja vastaavasti ns. perusrahoituksen osuus kasvaa. Lainsäädännöllä tulee mahdollistaa tarvittavat rakenneuudistukset koskien mm. koulutusvastuita ja tutkintorakenteita.

Rahoitusmallit ja -instrumentit tulisi muokata sellaisiksi, että ne kannustavat yhteistyöhön sekä oppimisen ja TKI-toiminnan integraatioon nykyistä vahvemmin. Rahoitusmallissa tulee jatkossakin huomioida eri koulutusten vaatimat erilaiset resurssit johtuen esim. laite-, tila- ja muista erityisinvestoinneista. Rahoitusmalli ei saa kapeuttaa ja tasapäistää tarjontaa, vaan sen tulee jatkossakin huomioida korkeakoulujen profiilierot.

Digitalisaation, palvelujen asiakaslähtöisen muotoilun sekä tiedolla johtamisen avulla voidaan tehostaa toimintaa, tehdä siitä ketterämpää ja laadukkaampaa. Näiden edellä mainittujen toimien avulla voidaan parhaimmillaan edistää samanaikaisesti osaamisen kehittymistä, yritysten ja muiden organisaatioiden kilpailukykyä ja yhteiskunnan hyvinvointia sekä saavuttaa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa asetetut tavoitteet.

Kansainvälisten osaajien työllistyminen Suomeen on erittäin tärkeää. Korkeakoulujen tulisi tarjota entistä laajemmin yrityskohtaisia koulutuspalveluja, osallistua opiskelijoiden ura- ja työllistymistä tukeviin palveluihin sekä tarjota myös muuta opiskelijan elämäntilannetta edistävää ohjausta. Tätä kokonaisvaltaista toimintaa tulisi kehittää ja toteuttaa tiiviissä yhteistyössä työelämän organisaatioiden ja muiden toimijoiden kanssa. Digivisio 2030:n tavoitteet toteutuessaan edistävät tätä merkittävästi.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Ammattikorkeakoulujen roolia tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa tulee vahvistaa lisäämällä niille suunnattua perusrahoitusta. Ammattikorkeakoulut tekevät vaikuttavaa TKI-työtä yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Oleellista on vahvistaa ekosysteemistä toimintaa, johon saadaan mukaan monipuolisesti myös yrityksiä. Yritysten panostusta TKI-toimintaan kannustaa se, kun TKI-toiminnan konkreettiset hyödyt toteutuvat ja vaikuttavuus yritysten osaamiseen ja kilpailukykyyn vahvistuvat. TKI-toiminta tarjoaa myös hyvät mahdollisuudet osallistaa henkilöstöä ja näin laajentaa osaamisen kehittymistä. Ammattikorkeakoulujen mahdollisuutta järjestää/ osallistua ammatilliseen tohtorikoulutukseen tähtäävään koulutuksen toteuttamiseen tulisi selvittää.

TKI-toiminnan vaikuttavuuteen tarvitaan nykyistä monipuolisempia mittareita. Tulisi myös edistää sellaista TKI-toimintaa, johon tutkimustulosten hyödyntäjät voivat osallistua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön merkitys todennäköisesti kasvaa jatkuvan oppimisen tavoitteiden myötä. Tärkeää on, että koulutustarjonta on jatkossakin kattavaa ja saavutettavaa. Yhteistyö muiden koulutusasteiden kanssa on tärkeää.

Digitaitojen oppiminen teknologioiden ja tietoturvan lisäksi, mm. verkkovuorovaikutustaidot, ovat uusia kansalaistaitoja, jotka pitäisi huomioida kaikilla koulutusasteilla. Vapaan sivistystyön tehtävänä voisi olla mm. seniorikansalaisten digiosaamisen varmistaminen.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Selonteossa tulisi tunnistaa paremmin aikuisten tarve osallistua tutkintoon johtavaan koulutukseen työuran aikana ja työnteon ohella. Työmarkkinoiden kannalta myös tutkintokoulutuksella on merkittävä rooli työikäisen väestön osaamisen kehittämisessä ja siksi tutkintokoulutuksen joustavoittaminen tulisi ottaa vahvemmin esiin selonteossa. Koulutusten, työelämatarpeiden ja oppijoiden erilaisten osaamistarpeiden yhteensovittamiseksi tulisi hyödyntää teknologiaa, kuten tekoälyä. Opintotarjonnan tulisi olla nykyistä monimuotoisempaa ja sitä tulisi räätälöidä paremmin erilaisiin tarpeisiin.

Ammatillisen koulutuksen jälkeen polku korkeakoulutukseen vie työelämän kautta. Aikuiset kouluttautuvat pääosin työn ohessa. Ammattikorkeakoulujen opiskelijoista 59 prosenttia on työllisiä. Tämä tarkoittaa, että korkeakoulutuksen aloittamista ei voida arvioida vain suhteessa 20-vuotiaisiin, jotka päättävät toisen asteen koulutuksen. Esimerkiksi ammatillisen koulutuksen jälkeinen polku ammattikorkeakouluun kulkee usein työelämän kautta. Tämä koskee myös osaa Suomeen muualta muuttavia.

Työuran jälkeinen oppiminen pitäisi myös ottaa huomioon. Eläkkeelle siirtyvien, seniorikansalaisten osaaminen ja voimavarat pitäisi huomioida ja tarjota jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia.

Jatkuvan oppimisen opiskelijoille tulee kehittää monipuolisia, asiakaslähtöisiä ja digitalisaatiota hyödyntäviä palvelumalleja.

Jatkuvan oppimisen palvelujen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyö eri koulutussektorien ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa korostuu.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Henkilöstön työhyvinvointiin ja osaamisen kehittämiseen tulee panostaa. Oleellista on, että koulutuksen järjestäjillä on niiden strategisia tavoitteita tukeva henkilöstöstrategia ja siihen liittyvät toimenpiteet sekä mittarit. Henkilöstön työnkuviin on todennäköisesti tulossa merkittäviä muutoksia digitalisaation, jatkuvan oppimisen ja muiden selonteossa tunnistettujen yhteiskunnallisten muutosten vuoksi. Näiden vaikutuksia henkilöstön työhön tulisi ennakoida riittävän ajoissa ja laatia ennakointitiedon perusteella kehittämistoimenpiteet.

Opetus-, ohjaus ja muun henkilöstön saatavuuden turvaamisen takia tulee panostaa työhyvinvointiin ja työssäjaksamiseen. Psykosiaaliset kuormitustekijät ja työkykyjohtaminen ovat osa-alue, jossa riittävät yhteiskunnalliset panostukset sekä tutkimukseen että rakenteisiin ovat tärkeitä.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -opetuksen toimenpiteissä on tarpeen huomioida myös korkeakouluissa tapahtuva alan toiminta (koulutus, TKI, tapahtumien järjestäminen). Ammattikorkeakoulut kouluttavat monia taiteen ja kulttuuriin osaajaa, ja tässä koulutustehtävässään sekä siihen liittyvässä TKI-toiminnassa ne tekevät vahvaa yhteistyötä muiden taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -opetuksen sekä myös taiteen perusopetuksen toimijoiden kanssa. Tärkeää on jatkossakin varmistaa, että ammattikorkeakoulujen rahoituksessa huomioidaan koulutuksen vaatimat erityistarpeet ja kustannukset.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Jatkuvan oppimisen tarjonnan lisääntyessä on tärkeää varmistaa myös joustavat tukimahdollisuudet opiskeluun, myös työssä käyville opiskelijoille

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Tärkeää on, että korkeakoulutukseen tulevilla opiskelijoilla olisi riittävät ruotsin kielen perusvalmiudet. Tämä edellyttää kielitaidon kehittymisen varmistamista alemmilla koulutusasteilla.

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Maahanmuuttajataustaisille henkilöille tarvitaan kohdennettuja toimenpiteitä eri koulutusasteilla. Korkeakouluissa maahanmuuttajataustaiset henkilöt ovat aliedustettuja. Tämän takia on tärkeää järjestää mm. korkeakouluopintoihin valmentavia opintoja sekä vakinaistaa SIMHE-palvelut (Supporting Immigrants in Higher Education) osaksi korkeakoulujärjestelmää. Talent Boost -toimenpiteet on tärkeää suunnitella ja toteuttaa poikkisektoriaalisesti, yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Konkola Riitta
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy